

РЕКРЕАЦІЙНЕ ГОСПОДАРСТВО РЕГІОНУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

У статті розглянуто основні риси туристично-рекреаційного господарства Тернопільської області та особливості його розміщення; важливу роль відведено ефективному використанню місцевих ресурсів, особливо в тих районах, які мають загальнодержавне, або регіональне значення та районах, що мають унікальні ресурси; висвітлено основні види туризму, що розвиваються в регіоні; важливе значення відводиться подальшому розвитку та вдосконаленню рекреаційного господарства регіону.

Ключові слова: *регіон, туристсько-рекреаційне господарство, рекреаційна діяльність, види туризму.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реалізація в українській економіці процесів системної трансформації викликає глибокі зміни господарського характеру, вимагаючи нового погляду на всі прояви соціально-економічної активності людини. Важлива роль відводиться ефективному використанню місцевих ресурсів, пошуку пріоритетних галузей господарства, які давали б значні надходження до бюджету. З огляду на це в тих регіонах, які мають значний природно-рекреаційний потенціал та сприятливу екологічну ситуацію, важливе значення відводиться подальшому розвитку та вдосконаленню туристсько-рекреаційного господарства регіону.

Аналіз останніх публікацій та досліджень свідчить проте, що ця проблема все частіше стає предметом наукових досліджень та постійно знаходиться в центрі уваги багатьох відомих вчених. Значна увага цій проблемі приділена у працях таких вітчизняних науковців: С. Злупка, В. Руденка, О. Топчієва, Л. Шевчук, О. Шаблія, М. Мальської, О. Любіцевої, В. Квартальнова, В. Кифяка та ін. Проте, наукові знання, що стосуються рекреаційного господарства регіону є недостатніми, особливо у тому, що торкається вирішення практичних завдань пов'язаних із процесами розвитку рекреації та туризму, особливостями розміщення на регіональному рівні.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити особливості рекреаційного господарства регіону.

Виклад основного матеріалу. Рекреаційна діяльність поєднує різноманітні види відпочинку і значну сукупність допоміжних і обслуговуючих видів діяльності, які разом називаються рекреаційним (туристичним) господарством або рекреаційним комплексом [5]. Різні види рекреаційного господарства тісно пов'язані з ресурсами території, створеними людиною основними фондами, які поєднують в собі звичаї та традиції місцевого населення, досягнення сучасного науково-технічного прогресу. Вони диференціюються по території відповідно до географічних чинників. Тому при вивченні рекреаційного господарства перш за все необхідно виявити які види рекреаційної діяльності характерні для різних частин території області, як вони зосереджуються і які територіальні форми утворюють. Рекреаційне господарство Тернопільської області інтенсивно розвивається в тих районах, які мають загальнодержавне, або регіональне значення та районах, що мають унікальні ресурси. В деяких випадках вони носять короткотерміновий характер, зокрема дендропарки, садово-паркові витвори та інші, які мало орієнтуються на розвиток індустрії туризму.

На думку професора О.Г. Топчієва, кластери рекреаційних послуг "визначають види рекреаційної діяльності" [5]. До основних видів, що складають рекреаційне господарство Тернопільщини можна віднести: релігійний туризм, спелеологічний, спортивний, екологічний, лікувальний, сільський зелений, гостьовий і родинний туризм, історико-культурний, розважальний туризм та ін.

Найбільш масовим видом туризму в Тернопільській області є **релігійно-паломницький**, який використовує дві великі святині це Почаївську лавру і Зарваницький Марійський духовний центр, а також багато інших святинь, які є на території області.

Почаїв вперше згадується у 1450 році. Головним туристським об'єктом міста є Свято-Успенська Почаївська лавра, цей титул вона одержала в 1838 році. До цього вона була монастирем, який заснований ще у 1597 році. Свято-Успенська Почаївська лавра – найбільша православна паломницька святиня Галичини, Поділля, Волині, Білорусії і Молдови, друга за значимістю релігійна святиня українського народу. Лавра знаходиться на півночі Тернопільської області в межах історичного Волинського краю.

Почаїв знаходиться на перехресті доріг, які ведуть із Бродів на Тернопіль, з Кременця на Броди і Львів, що сприяє розвитку туризму як релігійного так і пізнавального. Разом із пам'ятками Кременця, який знаходиться у 24 км від Почаєва, лавра входить у Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник. Почаївська лавра має своєрідне географічне

розташування на високій Почаївській горі, яку видно над всією околицею більш ніж на 75км.

Найбільше уваги привертають скеля з відбитком стопи Пресвятої Богородиці з цілющим джерелом; Чудотворна ікона Почаївської Богоматері; Печерна церква Преподобного Іова; комплекс середньовічних монастирських укріплень; монастирський комплекс з корпусами келій, архієрейським будинком та іншими житловими і господарськими будівлями; Успенський Собор 17 століття; Троїцька церква 1649р. і Троїцький собор 1906-1912 рр.; дерев'яна Покровська церква, яка знаходиться в центрі Почасва. Почаївська лавра є всевітньо відомим центром паломництва.

Зарваниця – головний духовний центр Української греко-католицької церкви, який знаходиться в Тербовлянському районі, на горбистій місцевості по обидва боки Стрипи. У 13 столітті появився чудотворний образ Божої Матері Зарваницької, який багато століть був оберегом життя і духовності народу і окремих людей. Перед цим образом, у м. Києві, під час візиту до України зносив свої молитви Папа Римський Іван Павло II. Щороку сотні тисяч прочан зі всього світу приїжджають і приходять до Зарваницького Чудотворного образу і джерела. Тут побудовано чудову нову церкву і створено цілий архітектурний ансамбль, який вписується у мальовничий краєвид цієї місцевості.

Місцем паломницького туризму є с. **Язлівець** Буцацького району, яке славиться центром католицької віри. Тут діє римо-католицький монастир Сестер Непорочного Зачаття, який має при монастирі невеличкий готель. Споруди 14 століття були зруйновані росіянами в часи Першої світової війни, у 1920 році євреями із США була відбудована синагога. Язлівець славиться найбільшим осередком вірменської культури на Поділлі. Пам'ятками, що залишилися з того часу є церква Святого Михайла (14 ст.), колишній Вірменський костел Богородиці.

За роки незалежності відреставровано, відбудовано та зведено понад сімсот храмів, більше сотні – будується. Наявність на території Тернопільщини багатьох культових об'єктів дозволить розглядати її як центр сакрального туризму.

У паломницькому туризмі місцевого значення є греко-католицькі, православні церкви, синагоги, костели, печерні храми, що поєднані з іншими туристськими об'єктами і є тими туристськими ресурсами, якими славиться регіон.

Спортивний туризм – відзначається багатovidовим складом, який формується на основі засобів пересування по території суші та водному просторі. В межах області найбільше розвинутий пішохідний, водний, авто-мото туризм, спелеотуризм лижний.

Пішохідний туризм – проводиться в Тернопільській області в літній період, по мальовничих місцевостях Кременецьких гір, Волино-Подільської височини, Подільських Товтр, Придністров'ї. Це найбільш масовий вид туризму, в якому приймають участь переважно молодь та населення середнього віку. Умови Тернопілля сприяють розвитку пішохідного туризму. Невеликі підвищення, мальовничі лісові масиви, багатий рослинний світ, приваблюють населення до його пізнання. Як правило це ентузіасти, які за певними маршрутами знайомляться з природними та соціально-економічними, історико-архітектурними об'єктами Тернопільського регіону.

Найбільш інтенсивні пішохідні маршрути проходять в Медоборах і Придністров'ї. Цей вид туризму почав розвиватися особливо на початку 20 століття. Він не потребує значної туристської інфраструктури і використовує різні туристські засоби (палатки, приготування їжі в польових умовах, використання води природних потоків, місцеві види палива та інше). Проте проведення таких походів вимагає значної підготовки самих учасників.

Водний туризм використовує багаті води Дністра, Серету, Збруча, Стрипи, Золотої Липи та інших рік, а також ставків і водосховищ. Особливо мальовничі береги відкриваються при подорожах по Дністрі на човнах та плотах, ширина якого коливається від 60 до 150м. Вода придатна для рибної ловлі, туризму, пляжного відпочинку. В літній період на плотах туристи долають відстань понад 215км. Для водного туризму використовується річка Серет, основна водна артерія Тернопілля. Від села Буданів до свого падіння в річку Дністер вона стає особливо сприятливою для тривалого відпочинку. Враховуючи значні пам'ятки культури, приурочені до долини Серету, можна прогнозувати перспективу туризму та рекреації. В нижній течії річки Стрипи від м. Бучач до впадання у річку Дністер також має всі умови для організації відпочинку.

Особливе значення мають озера, водосховища і ставки, які є привабливими об'єктами рекреації. Природних озер на території Тернопільської області немає, тому переважають штучні водойми приурочені до річкових долин із загальною площею 8370га. Найбільше ставків на притоках річки Дністер – 671, а також 24 водосховища, які вже тепер стали об'єктами туризму і рекреації.

Однією з форм відпочинку є **авто-мото туризм**, який включає використання у походах автомобілів, автобусів, мотоциклів. Він дозволяє швидко і вибірково знайти найбільш цікаві місця. Для прикладу можна взяти Червоногородський водоспад, окремі печери, важливі історико-архітектурні пам'ятки. Особливістю цього виду туризму має бути достатньо високий рівень якості доріг, обладнані стоянки, рекламні щити, дорожні знаки, розмітка та інші засоби. Як правило, цей вид туризму не особливо вимагає готельного господарства, закладів харчування. Автомобільний туризм – один із видів туризму і рекреації, який широко використовується в міжнародному туризмі. Туристи із Польщі, Німеччини, Словаччини, Чехії, Угорщини здійснюють через територію області автомобільні круїзи. Для їх проведення вони використовують автопричепи, обладнання для проживання. Цей вид транспорту є досить мобільним і зручним у використанні.

В Тернопільській області одне із провідних місце посідає **спелеотуризм**, для якого є досить багаті ресурси. До потреб туристів є унікальні гіпсові печери: Оптимістична, Кришталева, Млинки та інші, яких відомо понад 40. Цей вид туризму найбільше локалізується в Борщівському, Чортківському і Гусятинському районах. Але можна констатувати і той факт що ще багато в цьому напрямку не досліджено і Тернопільщина ще не один раз буде дивувати туристів, спелеологів своїми новими і цікавими відкриттями.

Лікувальний туризм. Цей вид туризму досить глибоко поєднується з іншими видами, оскільки вони доповнюють і розвивають лікувальні функції певних природних ресурсів. В Тернопільській області ще з давніх часів існували курортні території, які були розміщені в Заліщицькому, Борщівському, Бучацькому, а тепер і в Гусятинському та Тербовлянському районах. В них фактично поєднується екологічно чисте повітря, середземноморський клімат, всі види лікувальних вод типу: “Моршин”, “Нафтуса”, “Друскінінкай” та інші, цілющі грязі, унікальні методи оздоровлення і в тому числі пивом.

За твердженням учених, особливу цінність має заповідник Медобори – унікальний за світовими масштабами геолого-ботанічний комплекс, який не має аналогів в Україні; справжня скарбниця лікувальних чинників. На основі цих природних ресурсів вже тепер діють лікувально-туристські заклади унікального характеру. [6 ст.146]

Води типу “Нафтуса” і “Друскінінкай” розвідані у 1985 році в районі смт.Гусятин. Це Новозбручанське родовище має два типи мінеральних вод: слабо мінералізованих з підвищеним вмістом органіки (“Нафтуса”) і бромних хлоридно-натрієвих високої мінералізації (“Друскінінкай”). Воду цих типів використовують для санаторно-курортного лікування хворих на захворювання нирок і сечовивідних шляхів. Ванни з мінералізацією 20-23г на літер застосовують для зовнішнього використання. За свідченням медичних працівників ванни з такими водами збуджують рецепторний апарат шкіри і стимулюють функціональні системи організму: рухову, серцево-судинну і нервово-м'язову.

Бромні води виявлені в селі Сороки Бучацького району; у Кременці та селі Конопківка Тербовлянського району є хлоридно-натрієві росоли, які використовуються при лікуванні хвороб опорно-рухового апарату, периферійної нервової системи, серцево-судинних хвороб [4].

На базі цих природних ресурсів формуються туристсько-рекреаційні споруди, які використовуються для приїжджих туристів і рекреантів не тільки області, а й України і навіть зарубіжних країн. Поряд з лікувальними функціями, тут використовуються різні ресурси оздоровчої території, зокрема археологічні пам'ятки починаючи з 4 тисячоліття до нашої ери, замкові споруди, культові споруди, природні об'єкти, печери та інші цікаві для туристів і рекреантів об'єкти.

Одним із видів туризму і рекреації, який розвинутий майже в усіх країнах є **екологічний туризм**. Слід відзначити, що екологічний туризм, або екотуризм, як категорія ще не до кінця визначена. За визначенням всесвітньої туристичної організації (ВТО) “Екотуризм включає всі форми природного туризму, при яких основною мотивацією туристів є спостереження, спілкування з природою” [2].

Екологічний туризм поєднує відвідання мало порушених антропогенних впливом природних територій з дотриманням їх екологічної безпеки. Включає всі види природно-орієнтованих турів, таких як пішохідні, водні, кінні, велоекскурсії, різні види природно-пізнавальних турів, міжнародний волонтерський рух, який спрямований на реабілітацію деградованих природних територій.

У світовій практиці екологічний туризм здійснюється переважно на особливо охоронних природних територіях до яких належать національні парки, ліси, пам'ятки природи, заповідники, заказники та інші. Розвиток екологічного туризму в різних регіонах України, в тому числі і в

Тернопільському регіоні, пов'язаний з екологічною мережею, що формується в її різних частинах. Як правило, екотуризм властивий людям, які намагаються пізнати природне середовище. В ньому приймають участь переважно знавці природи, студенти, викладачі, а в останній час і учнівська молодь. Основними об'єктами екологічного туризму в області є річка Дністер і її притоки, Дністровський каньйон, Подільські Товтри, Кременецькі гори та інші, які вимагають дбайливого ставлення до прадавньої природи, яку необхідно примножувати і зберігати для наступних поколінь. Організуються в області (загони) тури по вивченні забрудненості рік, під керівництвом управління екобезпеки, вивчення стану лісів, охорони давніх флористичних порід дерев особливо в містах, а також залучаються до цієї справи учні шкіл та інших закладів[6].

В Тернопільській області набуває розвитку *сільський туризм*, який має інтегральний характер, оскільки охоплює інші види туризму. Цей вид використовує сільську місцевість не тільки як місце проживання, але й подорожі в природу, збирання ягід, грибів, риболовлю, подорожі до історичних місць.

За даними управління туризму в області на території налічується 87 родин, які мають можливості організації сільського туризму. Проте їх значно більше, оскільки в Почаєві, Зарваниці та інших місцях, люди здійснюючи релігійний туризм оселяються в сільських родинах навколишніх сіл. Найбільше розвинутий цей тип туризму в Кременецькому, Тербовлянському, Гусятинському, Борщівському, Заліщицькому та інших районах.

В останній час набуває важливого значення *діловий, науковий, освітній туризм*. Він здійснюється із службовою або професійною метою. До ділового туризму ВТО відносить поїздки для участі в з'їздах, наукових конгресах та конференціях, виробничих семінаріях і нарадах, ярмарках, виставках, салонах, а також для проведення переговорів і заключення контрактів та ін.

Цей вид туризму розгортається в сучасних умовах, коли кожна область проводить на своїй території різні презентації ділових проектів щодо інвестування різних господарських і соціальних об'єктів. Зокрема з росіянами, поляками, німцями. В області функціонує біля 200 підприємств з іноземним капіталом, у тому числі 53 – з польськими та 28 – з німецькими партнерами.

Особливого розвитку набуває науковий і освітній туризм. Вищі навчальні заклади проводять міжнародні конференції, семінари з актуальних сучасних проблем: економіки, екології, науково-технічного розвитку, менеджменту. Такі семінари організуються вищими навчальними закладами нашої області, обласною адміністрацією проводяться туристичні форуми та семінари. За останні роки зростає роль освітнього туризму. На навчання приїжджають особи із різних країн в медичний університет із Близького Сходу, В'єтнаму, Індії, в педагогічний університет – з Грузії, в економічний – з Бангладеш, Гани, Танзанії, Кенії, Марокко та інших держав.

Висновки. Узагальнення результатів теоретичних та практичних досліджень рекреаційного господарства свідчить, що наша область має великий рекреаційний потенціал, який можна використовувати у туристичній діяльності, але необхідно змінювати підходи до організації рекреаційного процесу в області покращувати інфраструктуру. На теренах Тернопільщини доцільно було б сприяти пріоритетному розвитку сакрального, ділового та вікендового туризму і курортно-санаторній рекреації.

Держава повинна вести політику сприяння розвитку даного комплексу, що не лише збільшить інвестиційну привабливість рекреаційних чи туристичних проектів, але й дасть можливість наповнення державного бюджету та допоможе у стислі строки вийти економіці країни із кризового стану. Крім того, проведення на території України Євро – 2012, зокрема це проведення матчів у Львівській області, яка межує із даним регіоном, це шанс – презентувати Тернопільщину, зацікавити туристів і показати багатство різних туристичних ресурсів регіону, не тільки українським, а й іноземним туристам. А для цього ще дуже багато необхідно зробити.

Література:

1. *Кифяк В.Ф.* Організація туристичної діяльності в Україні / *В.Ф.Кифяк.* – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 324 с.
2. *Любіцева О.О.* Ринок туристичних послуг / *О.О.Любіцева.* – Київ: Альтерпрес, 2003.– 436 с.
3. Правове регулювання туристської діяльності в Україні: збірник нормативно - правових актів / під загальною редакцією *В.К. Федорченка.* – К.: Юрінком інтер, 2002.– С. 15.
4. *Сивий М.Я.* Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області (сучасний стан і перспективи) / *М.Я.Сивий, В.М.Кітура.* – Тернопіль, 1999. - 274с.
5. *Топчієв О.Г.* Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / *О.Г.Топчієв.* – Одеса: «Астропрінт». 2005. - 632с.
6. *Царик Любомир.* Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області) /

Резюме:

Пушкар Б.Т. РЕКРЕАЦИОННОЕ ХОЗЯЙСТВО РЕГИОНА И ЕГО ОСОБЕННОСТИ.

В статье рассмотрены основные черты туристско-рекреационного хозяйства Тернопольской области и особенности его размещения; важная роль отведена эффективному использованию местных ресурсов, особенно в тех районах, которые имеют общегосударственное или региональное значение и районах, имеющих уникальные ресурсы; представлены основные виды туризма, которые развиваются в регионе; важное значение отводится дальнейшему развитию и совершенствованию рекреационного хозяйства региона.

Ключевые слова: регион, туристско-рекреационное хозяйство, рекреационная деятельность, виды туризма.

Summary:

Pushkar Bohdan. RECREATIONAL ECONOMY OF REGION AND ITS FEATURE.

The article reviews the main features of tourism and recreational facilities, Ternopil region, and particularly its location, the important role given to the effective use of local resources, especially in areas having national or regional significance and areas that have unique resources, highlights the main types of tourism that developing in the region, given the importance of further development and improvement of recreational facilities in the region.

Keywords: region, a tourist-recreational economy, recreational activity, tourism kinds.

Надійшла 27.09.2010р.

УДК 338.242

Юлія ЯКУБІВСЬКА

ПАРАДИГМА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті розглянуто основні принципи формування конкурентоспроможного бренду у сфері туризму, а також здійснено аналіз активності туристичних фірм в контексті орієнтації на встановлення сильного бренду-іміджу, перелічено причини низького рівня розвитку брендингу серед українських туристичних компаній. На основі аналітичних даних досліджено прихильність споживачів до туристичних брендів по регіонах України.

Ключові слова: бренд, туризм, брендинг, туристичний бренд, торгівельна марка, конкурентоспроможність, глобалізація, інтелектуалізація, об'єкт інтелектуальної власності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поняття бренду, як об'єкта інтелектуальної власності, поступово впроваджується в економіку країн світу, завойовуючи прихильність зі сторони як суб'єктів господарювання, так і наукових дослідників. Конкурентоспроможний бренд у своїй сутності характеризується наявністю багатьох складових: лояльність до бренду, інформованість про нього, придатність до впізнання, здатність впливу на споживача, асоціативність тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну основу формування та управління брендингом достатньо глибоко висвітлено у світовій економічній літературі, а саме, у працях таких вчених, як: Ф. Котлер, М. Портер, Ж.-Ж. Ламбен, Р.А. Фатхутдінов, Ю.А. Юданов та ін. Дана тематика є актуальною і для України. Проблематика брендингу, як системи дій щодо створення та просування бренду, здатного забезпечити для товару бажаний ринковий успіх, є новою та недостатньо опрацьованою для української економіки. Вона є складовою сфери наукових досліджень таких вітчизняних дослідників, як: Н. Кара, М. Карий, О. Володченко, О. Петрович, Я. Вашук, Р. Колядюк та інших. На основі опрацювання публікацій вищевказаних вчених можемо зробити висновок про науково-практичне значення їхніх досліджень. Проте дана тематика є ще недостатньо розробленою як у нормативно-правовому, так і у науково-практичному аспектах.

Мета наукової статті полягає у дослідження передумов та особливостей формування конкурентоспроможного туристичного бренду в контексті інтелектуалізації світо-господарських зв'язків. Задля досягнення вищевказаної мети потребують вирішення наступні завдання:

- проаналізувати особливості формування бренду туристичної компанії;
- дослідити стан та перспективи брендингу в Україні;
- оцінити сучасний стан та рівень лояльності споживачів до брендів туристичних компаній на українському ринку;
- сформулювати висновки, в яких сформувати парадигму конкурентоспроможного бренду в туристичній галузі України.